

СТАНОВИЩЕ

*от проф. Елисавета Борисова Вълчинова-Чендова, д.н. (НБУ),
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство*

за дисертационния труд
на **ЦВЕТАНКА ГЕОРГИЕВА ПОЧЕКАНСКА**
докторант на самостоятелна подготовка, НБУ,
докторска програма „Музика“,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

на тема

**„Игор Стравински и европейският музикален театър
между двете световни войни („Приказка за Лиса“ и „Едип Цар“)**

Научен консултант: проф. д-р Албена Кехлибарева, НБУ

ПРЕДСТАВЯНЕ НА КАНДИДАТА

Дисертационният труд на Цветанка Георгиева Почеканска е финален резултат на дългогодишните ѝ изследователски проучвания и творческите ѝ интереси към музикално-сценичната режисура. Завършва магистърска степен по „Инструментално изкуство“ (с контрабас), Музикална педагогика“ и „Музикално-сценична режисура“ в НМА „Проф. Панчо Владигеров“, после „Културология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, и в ИУАВ – Венеция (Италия), магистърска програма – клас Т. Участвала е в множество професионални режисьорски лаборатории и специализации. В художествената ѝ изява са посочени девет самостоятелни проекта като режисьор и шест като асистент-режисьор. Има дългогодишен професионален опит като солист-оркестрант в Националната опера и балет.

ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Темата на дисертационния труд на Цветанка Почеканска „Игор Стравински и европейският музикален театър между двете световни войни („Приказка за Лиса“ и „Едип Цар“)" е интересна и важна за широк кръг от професионалната общност – музикални историци, режисьори, изпълнители... Авторката убедително аргументира нейната значимост и очертава своето изследователско поле и подходи.

Избраните две произведения на Стравински – „Приказка за Лиса“ (1916 – 1917) и „Едип Цар“ (1926 – 1927), фокусират композиционни белези, характерни за музикално-сценичните търсения през второто десетилетие и между двете световни войни. Конкретно за Стравински това са два периода, които се разграничават: първият, към който принадлежи „Приказка за Лиса“, заедно с балетите му „Жар-птица“ (представен през 1910), „Петрушка“ (1911) и „Пролетно тайнство“ (1913), е свързан с фолклора, с руската традиция, от която естрахира своя музикален език. Творбата е написана за четири гласа и седемнадесет музиканти въз основа на популярната руска приказка за лисицата и петела (цялото ѝ заглавие е „Приказка за Лиса, Петлю и Овена“, на френски е само „Renard“ / „Лиса“). Текстовете ѝ са редактирани от композитора от сборника „Руски народни приказки“ от Александър Афанасиев, а френският текст е написан от Шарл-Фердинанд Рамуз. Относно премиерата на творбата композиторът в „Хроника на моя живот“ споделя, че камерният балет „Лиса“ е част от „Руските балети“, поставен е заедно с операта „Мавра“ на 3 юни 1922 г. в Парижката опера. И независимо че премиерата на „Приказка за Лиса“ е през следващото десетилетие, стилово тя се свързва с този „руски период“ в музиката му. Ето защо музикалноисторически за мен не е достатъчно убедителна аргументацията за включването на тази творба в композиционните му търсения между двете световни войни, които имат други музикалностилови белези.

Дисертационният труд е структуриран в две части (с общо седем глави в тях), увод, заключение и три приложения – скици на маски и реквизитни предмети,

на костюми и на сценографски скици и решения за друг спектакъл от Стравински, „История на войника“, реализиран в италианските театри „Малибран“ (Венеция) и „Дуе“ (Парма) по идея и с участието на студенти от театралната програмата клас – Т, част от които е и Цветанка Почеканска, съвместно с изпълнители от театър „Ла Фениче“. Общ обем на текста – 250 с.

Опирайки се на обемна цитирана литература – посочени са 104 заглавия на български, английски, руски, френски и италиански език, – Цветанка Почеканска си поставя амбициозната задача да направи многостранен анализ, като проследи приемствеността и новаторското творческо мислене на композитори, поети, режисьори, философи и така да разкрие основни тенденции за епохата. Дори и спорни понякога, нейните наблюдения и разсъждения правят текста оригинален, представящ цялостен изследователски авторски възглед, свързан и с творческата ѝ изява на режисьор.

В този дух са изложенията в първата част на труда – „Теоретични основи и анализ на предпоставките за възникване на произведенията за музикален театър извън балетния жанр на Игор Стравински в периода между двете световни войни“, със съответните три глави: „Ситуиране на проблематиката. Извеждане на методология и задаване на времеви рамки. Изследване на причините за настъпващите промени в европейския музикален театър“ (първа), „Трансформации и отхвърляне на съществуващите модели, които засягат музикално-театралната сфера в периода между двете световни войни (втора) и „Модерността и влиянието ѝ върху европейския музикален театър (трета).

Централна за изследването е **втората част – „Музикално-театралните произведения на Игор Стравински в периода между двете световни войни“.** Основна линия в анализа на двете произведения е принадлежността им към „епическия театър“ – Цветанка Почеканска ги определя като „маркер за епически тип театър, заедно обособяване на терминологичната отлика от въведените понятия

в епическия театър, изяснен в теоретичните трудове на Б. Брехт“. Това е и един от основните приноси на текста.

Ще припомня, че Брехтовият „епически метод“ е характерен за немския театър между Първата и Втората световна война (изпробван в театъра „Ам Шифбауердам“ в Берлин) и се основава върху „ефекта на отчуждаването“. Но при Стравински, подчертава авторката, „липсва присъщият за Брехт остър акцент върху социално-критичните черти на ангажираност“, другите формулирани разлики са „епическа структура“ и „степен на дистанция“ при Брехт – „фрагментирана художествена структура“ и „темата се експонира като минал момент“ при Стравински.

Новаторството и индивидуалният композиционен подход са „червените нишки“, чрез които в дълбочина може да бъде анализирано творчеството на композитора, като се изведат различните стилови характеристики в творбите му. И в този смисъл за мен обаче остава открит въпросът доколко музикално „Приказка за Лиса“, независимо от решенията в музикално-сценичното ѝ представяне, може да се свърже с епичността в музиката – приказката е повествователен жанр, но епосът е не просто разказ, а героично повествование. Колкото до музикално-сценичните решения, те могат да бъдат различни. Да си припомним Стравински, който пише в „Хрониката за моя живот“ във връзка с второто представяне на „Приказка за Лиса“ по повод последните постановки на Дягилев (той умира през 1929), който се стреми да бъде „по-модерен“: „За последен път сътрудничих с Дягилев при възобновяването на „Приказка за Лиса“ за пролетния сезон в театъра на Сара Бернар. Без да правя преценка на новата постановка, ще кажа само, че аз съжалявах за първоначалния вариант, създаден през 1922 г. от Бронислава Нижинска...“.

Разбира се, с интерес прочетох анализите на дисертантката. Както посочих, „Приказка за Лиса“ е анализирана като експеримент на Стравински с „епичната образност“. За разлика от „хибридността“ на „Приказка за Лиса“ (както и на „История на войника“) жанровата определеност на „Едип цар“ е „операторатория“. Разглеждането ѝ е основна част от дисертационния труд. Тук анализът

е убедителен – и музикалноисторически, и съдържателно-философски, и в музикално-сценично отношение. Чрез драматургичния жанров синтез „опера-оратория“, върху който неслучайно има много изследвания, и който се превръща в „жанров модел“ за други музикални творци, се разкрива новаторството на композитора, за да бъде подробно изведен и логично представен музикално-драматургичният анализ.

Изложението в **шеста глава – „Игор Стравински и европейският музикален театър между двете световни войни. Специфика на проявата на епичния тип театралност в творбите на руския композитор“**, има характер на проблематизирано обобщение на направените анализи и изведените наблюдения, като подробно са коментирани и други творби на композитора. В този смисъл тази глава има, от една страна, въвеждащ, „програмен“ за изследването характер, а от друга, тя е обобщаваща. При бъдещо представяне на дисертационния труд като книга, бих предложила тази глава да бъде преосмислена, като извеждането на „епическата структура“ и на жанровите специфики, анализът на „История на войника“ и „Мавра“ например, са разгърнати в първа теоретична глава, след което логично следва анализът на двете произведения и накрая обобщителна глава.

Дисертационният труд представя професионалната задълбоченост и индивидуалното мислене на Цветанка Почеканска.

Цитираната литература е въведена и коментирана коректно и съдържателно.

Цветанка Почеканска е формулирала 10 основни приноса на дисертационния труд, които реално представят реализацията на нейните идеи.

Не мога да не отбележа небрежното представяне на текста в доктората и в автореферата, нужна е сериозна техническа редакция. А в дисертационния труд в съдържанието липсват заглавията на означените подглави с посочени страници, редно е те да бъдат попълнени.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Имайки предвид приносите на дисертационния труд, професионалният интерес и изведените авторски възгледи, както и цялостната творческа изява на дисертантката, **предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Цветанка Георгиева Почеканска за дисертационния труд „Игор Стравински и европейският музикален театър между двете световни войни („Приказка за Лиса“ и „Едип Цар“)**“ образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.

5.04.2021 г.

Проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.